

Metodički postupci u nastavi glazbene kulture i glazbene umjetnosti

Togonal, Barbara

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:872966>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST

SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ GLAZBENE
PEDAGOGIJE

BARBARA TOGONAL

**METODIČKI POSTUPCI U NASTAVI
GLAZBENE KULTURE I GLAZBENE
UMJETNOSTI**

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Jasna Šulentić Begić

Osijek, 2021.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. NASTAVA GLAZBENE KULTURE I GLAZBENE UMJETNOSTI	2
2.1. DOMENE NASTAVE GLAZBE.....	5
2.1.1. Domena A: Slušanje i upoznavanje glazbe	5
2.1.2. Domena B: Izražavanje glazbom i uz glazbu.....	6
2.1.3. Domena C: Glazba u kontekstu.....	6
2.2. AKTIVNOSTI I SADRŽAJI NASTAVE GLAZBE	6
2.3. ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVE GLAZBE	7
3. METODIKA NASTAVE GLAZBENE KULTURE I GLAZBENE UMJETNOSTI. 9	
3.1. METODIČKI POSTUPCI.....	11
3.1.1. Metodički postupci u nastavi Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti	12
3.1.1.1. <i>Metodički postupci slušanja i upoznavanja glazbe.....</i>	<i>13</i>
3.1.1.2. <i>Metodički postupci upoznavanja muzikoloških sadržaja</i>	<i>14</i>
3.1.1.3. <i>Metodički postupci pjevanja</i>	<i>15</i>
3.1.1.4. <i>Metodički postupci sviranja</i>	<i>18</i>
3.1.1.5. <i>Metodički postupci stvaralaštva, glazbenih igara i pokreta uz glazbu.....</i>	<i>20</i>
3.1.1.6. <i>Metodički postupci osnova glazbene pismenosti</i>	<i>21</i>
4. ZAKLJUČAK	23
5. LITERATURA.....	24

Sažetak

Metodički postupci u nastavi Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti

Nastava glazbe je dio školskog kurikulumu te kao takva ima vrlo značajno mjesto u odgoju i obrazovanju učenika. Umjetnički te estetski odgoj svakog učenika treba biti na prvom mjestu. Ciljevi nastave Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti su omogućiti društveno-emocionalni razvoj svih učenika, uključujući darovite i učenike s teškoćama, potaknuti učenike na aktivno bavljenje glazbom i sudjelovanje u kulturnom životu zajednice, poticati razvoj glazbenih sposobnosti svih učenika u skladu s individualnim sposobnostima pojedinca te upoznati učenike s glazbenom umjetnošću putem kvalitetnih i reprezentativnih ostvarenja glazbe različita podrijetla te različitih stilova i vrsta. Kako bi se mogli ostvariti navedeni ciljevi u nastavi Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti potrebno je primijeniti odgovarajuće metodičke postupke. Metodički postupci su važna i ponekad presudna stavka poučavanja glazbenog sadržaja jer izravno utječe na to kako učenici doživljavaju informacije koje su im izložene, odnosno kako usvajaju nove sadržaje. Osim raznih metodičkih postupaka, naglasak je stavljen i na poticanje aktivnog učenja i kreativnog izražavanja kod učenika u razredu.

Ključne riječi: Glazbena kultura, Glazbena umjetnost, metodika, metodički postupci, učenici.

Summary

Methodological procedures in teaching Music Culture and Music Arts

Music teaching is part of the school curriculum as such, which has a very important place in the upbringing and education of students. The artistic and aesthetic education of every student should come first. The aims of teaching Music Culture and Music Arts enabled the socio-emotional development of all students, including gifted and students with disabilities, encouraged students to actively engage in music and participate in the cultural life of the community, encourage the development of musical abilities of all students in accordance with individual abilities. students with musical art through quality and representative achievements of music of different origins and different styles and types. In order to be able to achieve the stated goals in the teaching of Music Culture and Music Art, it is necessary to apply appropriate methodological procedures. Methodological procedures are an important and sometimes crucial item in teaching music content because they directly affect how students experience the information presented to them, ie how they adopt new content. In addition to various methodological procedures, emphasis was placed on encouraging active learning and creative expression in students in the classroom.

Keywords: Music culture, Music art, methodology, methodical procedures, students.

1. UVOD

„Glazba je dio svih kultura svijeta te je, uz ostale umjetnosti, ključna za kvalitetan, skladan i cjeloviti razvoj svakog pojedinca. U obrazovnom je sustavu Republike Hrvatske učenje glazbe prepoznato i priznato kao neizostavan čimbenik u oblikovanju specifično-glazbenih, ali i općih (generičkih) kompetencija učenika“ (MZO, 2019: 2).

Za uspješnost nastave Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti vrlo je važan kompetentan učitelj glazbene nastave. Uspješan učitelj mora biti u mogućnosti razumjeti želje i interese svojih učenika te sukladno tome prilagoditi sadržaj, metode rada te strategije učenja i poučavanja svojim učenicima. Svaki pojedini predmet odgojno-obrazovnog procesa ima svoju jedinstvenu metodiku te shodno tome, nastava glazbenih predmeta također ima svoju metodiku. Budući učitelji i nastavnici glazbenih predmeta na fakultetskoj nastavi kroz kolegij metodike stječu znanje o tome kako biti uspješan metodičar te na koji način trebaju izvoditi nastavu. Iz tog razloga u ovom završnom razredu prikazat će se metodički postupci koji se primjenjuju u nastavi Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti. Naime, predmetima Glazbena kultura i Glazbena umjetnost teži se ostvarivanju odgojno-obrazovnih vrijednosti i općih ciljeva odgoja i obrazovanja. Nastava glazbe potiče i unapređuje učenikov estetski razvoj, potiče kreativnost učenika, razvija učenikove glazbene sposobnosti i interese, razvija učenikovu svijest o očuvanju povijesno-kulturne baštine i osposobljava ga za življenje u multikulturnom svijetu. Na nastavi glazbe učenici trebaju upoznati i doživjeti glazbu, usvojiti osnovne elemente glazbenog jezika i glazbene pismenosti (MZO, 2019).

2. NASTAVA GLAZBENE KULTURE I GLAZBENE UMJETNOSTI

„Nastava glazbe, kao sastavni dio školskog kurikulumu zauzima značajno mjesto u odgoju i obrazovanju mladih naraštaja. Kao važan dio ljudske kulture glazba u nastavi polazi od psihološkog i kulturno-estetskog načela. To znači kako učenici vole slušati i izvoditi glazbu, ali ih kroz nastavu glazbe treba osposobiti za kompetentno korištenje Glazbene kulture“ (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006; prema Šimunović, 2014: 78). „Glavni razlog zašto nastava glazbe treba biti prisutna u svakom obrazovnom sustavu nalazi se i u Internacionalnoj deklaraciji i konvenciji o ljudskim pravima i pravima djeteta. Deklaracija kaže kako svako dijete i odrasla osoba ima pravo na obrazovanje i mogućnost za potpuni razvitak i sudjelovanje u kulturnom i umjetničkom životu. Konvencija o pravima djece navodi kako obrazovanje, između ostalog, treba biti usmjereno na razvoj djetetove osobnosti, talenata i psihički i fizičke sposobnosti za iskorištavanje svih svojih potencijala. Kako bi svim ljudima bile ponuđene jednake mogućnosti za kulturne i umjetničke aktivnosti, umjetničko obrazovanje treba biti glavni dio obrazovnih programa jednako dostupno svima“ (UNESCO, 2006; prema Šimunović, 2014: 78).

U Hrvatskoj nastava glazbe predstavlja značajan element u formiranju glazbenih kompetencija učenika. Glazbena nastava u osnovnoj općeobrazovnoj školi naziva se Glazbena kultura, a u gimnaziji Glazbena umjetnost (Škojo, 2016). Nastavi Glazbene kulture u svim razredima osnovne škole dodijeljen je jedan sat tjedno. U općim, jezičnim i klasičnim gimnazijama nastava Glazbene umjetnosti se izvodi također jedan sat tjedno tijekom sve četiri godine obrazovanja, dok u matematičkim i prirodoslovnim gimnazijama se izvodi kroz jedan sat tijekom dvije godine obrazovanja (Škojo, 2015). Nastava ta dva predmeta se realizirala do 2019. godine zasebno i nisu predstavljala cjelinu. Nastava Glazbene kulture 2006. godine stupanjem na snagu *Nastavnog plana i programa za osnovnu školu* (MZOŠ, 2006) započela je postupno s promjenama koje su rezultirale otvorenim modelom s aspekta nastavnog sadržaja i dominantnih aktivnosti. Nastava Glazbene umjetnosti u gimnazijama i dalje se izvodila prema dijakronijskom modelu i zatvorenom kurikulumu (Škojo, 2016). Integracijski model, prema kojem se odvijala nastava glazbe u osnovnoj školi sve do školske godine 2006./2007., kombinacija je raznih aktivnosti (pjevanje, sviranje, slušanje, glazbeno opismenjavanje, obrada muzikoloških sadržaja te glazbeno stvaralaštvo). Promjene koje su stupile na snagu od strane HNOS-a (*Hrvatski nacionalni obrazovni standard*), za glazbenu nastavu su značile početak novog, otvorenog modela nastave u kojem učitelj ima pravo na slobodan odabir glazbenih

aktivnosti. Otvoreni model glazbene nastave sadrži dosadašnje aktivnosti kao što su slušanje, pjevanje, glazbene igre, elementi glazbenog pisma i sviranje. Naglasak je na slušanju glazbe i ono je obvezno, a sve ostale navedene glazbene aktivnosti samo su prijedlozi. Osim promjena u aktivnostima, također je smanjen i opseg gradiva. Zahvaljujući ovim promjenama, učitelji su bili u mogućnosti sami kreirati glazbenu nastavu (Škojo, 2016). Prema Škojo (2016) promjenama u modelu nastave Glazbene kulture, nestaje kruta sadržajna struktura te glazbena nastava poprima nova i poželjna obilježja koja odgovaraju suvremenim kontekstima i vremenu. Stupanjem na snagu *Kurikuluma nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije* (MZO, 2019) otvoreni model, tj. kurikulum započeo se provoditi osim u nastavi Glazbene kulture i u nastavi Glazbene umjetnosti. Od tada se u nastavi Glazbene umjetnosti počeo primjenjivati uz dijakronijski model i sinkronijski, što ovisi o odabiru nastavnika Glazbene umjetnosti. Učenje i poučavanje glazbe, prema *Kurikulumu nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za srednje škole* (MZO, 2019), „temelji se na obilježjima otvorenoga i humanističkog kurikuluma u kojemu su sve aktivnosti usmjerene prema realizaciji kvalitetnog, učinkovitog i poticajnog procesa učenja i poučavanja. Utvrđeni se odgojno-obrazovni ishodi ostvaruju sukladno sposobnostima, iskustvima, interesima i preferencijama svakog učenika. Potrebno je uzeti u obzir da se učenici susreću s glazbom i upoznaju je u različitim formalnim, neformalnim i informalnim kontekstima, a to su:

- učionica, odnosno odgovarajuće opremljen kabinet za učenje i poučavanje glazbe
- škola kao poticajan prostor za realizaciju glazbenih i ostalih umjetničkih aktivnosti
- izvanučioničko okruženje koje je prilika za neposredan i autentičan susret s glazbom (kazališta, koncertne dvorane, operne kuće, ali i različite situacije iz svakodnevnog života)
- virtualno okruženje (mediji/internet), pri čemu je učenike potrebno odgojiti za kritički i selektivan pristup glazbenoj ponudi“ (MZO, 2019: 33).

Nadalje, „iskustva učenja usmjerena su na:

- uspostavljanje demokratskog, kreativnog i opuštenog ozračja koje će sve učenike potaknuti na sudjelovanje u glazbenim aktivnostima, zainteresirati ih za glazbu te pobuditi u njima osjećaj zadovoljstva

- cjelovit razvoj djeteta i mlade osobe u kognitivnim, psihomotornim i afektivnim dimenzijama toga razvoja
- optimalne puteve razvijanja glazbenih sposobnosti i stjecanja glazbenih znanja i vještina, pritom ne zaboravljajući da je u realizaciji svih glazbenih aktivnosti proces važniji od rezultata“ (MZO, 2019: 33).

Uz načela učenja i poučavanja navedenih u NOK-u (*Nacionalni okvirni kurikulum*), kurikulum predmeta Glazbena kultura i Glazbena umjetnost temelji se na četiri načela: 1. psihološko načelo, 2. kulturno-estetsko načelo, 3. načelo sinkroničnosti, 4. načelo interkulturalnosti (MZO, 2019).

Organizacija predmeta Glazbena kultura i Glazbena umjetnost i mjesto predmeta u kurikulumu proizlaze iz prirode same glazbe, a ona je:

- otvorena – učenje i poučavanje prilagođava se interesima i sposobnostima učenika te sklonostima učitelja i nastavnika, a podrazumijeva visok stupanj slobode u odabiru i oblikovanju nastavnih sadržaja, primjeni različitih strategija i metoda učenja i poučavanja, kao i različitih pristupa vrednovanju
- integrativna – domene i odgojno-obrazovni ishodi predmeta međusobno su povezani i nadopunjuju se
- interdisciplinarna – postoji čvrsta povezanost s ostalim poljima umjetničkoga područja te su moguće i poželjne brojne korelacije s ostalim predmetima, područjima i međupredmetnim temama (MZO, 2019).

Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja predmeta Glazbena kultura i Glazbena umjetnost su:

- omogućiti društveno-emocionalni razvoj svih učenika, uključujući darovite i učenike s teškoćama
- poticati razvoj glazbenih sposobnosti svih učenika
- potaknuti učenike na aktivno bavljenje glazbom i sudjelovanje u kulturnom životu zajednice
- upoznati učenike s glazbenom umjetnošću putem kvalitetnih i reprezentativnih ostvarenja glazbe
- potaknuti razvijanje glazbenoga ukusa i kritičkoga mišljenja

- potaknuti razumijevanje interdisciplinarnih karakteristika i mogućnosti glazbe
- osvijestiti vrijednosti regionalne, nacionalne i europske kulturne
- razviti kulturno razumijevanje i interkulturalne kompetencije (MZO, 2019).

Integracija svih učenika se ostvaruje u svim glazbenim aktivnostima. Učitelj Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti uvažava svakog pojedinačnog učenika te prema istima pristupa individualno, koliko god je to moguće. Nadalje, teži pri ostvarenju i izvođenju skupnih glazbenih aktivnosti poput pjevanja, sviranja, pokreta uz glazbu te glazbenih igara. S posebnom pažnjom pristupa učenicima s poteškoćama te nastavne zadatke prilagođava njihovim mogućnostima, ali im svejedno omogućava sva glazbena iskustva. Učenici uz ovakvog učitelja razvijaju kreativno mišljenje te slušne, izražajne, motoričke te socijalne vještine. Učitelj također ima važnu ulogu pri otkrivanju darovitih učenika te ih s obzirom na njihov interes upućuje na druge oblike glazbenog obrazovanja (MZO, 2019).

Nastavna područja prema Kurikulumu (MZO, 2019) postaju domene i u nastavi učenje i poučavanje predmeta Glazbena kultura/Glazbena umjetnost ostvaruje se domenama *Slušanje i upoznavanje glazbe* (A), *Izražavanje glazbom i uz glazbu* (B) i *Glazba u kontekstu* (C). U otvorenom kurikulum nastave glazbe, učitelj Glazbene kulture i nastavnik Glazbene umjetnosti također može tijekom školske godine nekoj od domena dati veći značaj s obzirom na interese svakog razrednog odjeljenja (MZO, 2019).

2.1. DOMENE NASTAVE GLAZBE

2.1.1. Domena A: Slušanje i upoznavanje glazbe

Upoznavanje glazbe pomoću audio i videozapisa te neposredni susret učenika s glazbom je ishodište domene A. Učenici glazbu upoznaju aktivnim slušanjem različitih vrsta, pravaca te glazbenih stilova. Nadalje, aktivnim slušanjem učenici stječu znanje o glazbenim sastavnicama te glazbeno djelo upoznaju, doživljavaju i pokušavaju razumjeti. Sve navedene stavke utječu izravno na učenikovo vrednovanje glazbe (MZO, 2019).

2.1.2. Domena B: Izražavanje glazbom i uz glazbu

U okviru domene B nalaze se glazbene aktivnosti koje učenici izvode za vrijeme glazbene nastave, a to su: pjevanje, sviranje, glazbene igre, glazbeno stvaralaštvo te pokret uz glazbu. Navedene aktivnosti omogućuju učenicima da glazbu dožive u cijelosti. Kako se glazbena nastava odvija prema otvorenom modelu, učitelj sam odabire na koju će od navedenih aktivnosti staviti naglasak s obzirom na učeničke mogućnosti i interese. Domena B izravno utječe na postavljanje temelja za realizaciju izvođenja izvannastavnih aktivnosti te izbornih predmeta (pjevački zbor, instrumentalni sastavi, orkestar i tako dalje) (MZO, 2019).

2.1.3. Domena C: Glazba u kontekstu

Domena C svoje polazište pronalazi u domenama A i B. U okviru domene C učenik otkriva vrijednosti bogate kulturne, nacionalne i globalne kulturne baštine. Nadalje, učenici uočavaju ulogu i utjecaj glazbene umjetnosti na društvo te ju povezuju s ostalim umjetnostima. Zastupljenost ove domene ovisi o odgojno-obrazovnim ciklusima (MZO, 2019).

2.2. AKTIVNOSTI I SADRŽAJI NASTAVE GLAZBE

„U nastavi Glazbene kulture, vještine i znanja se stječu kroz različite aktivnosti u nastavi glazbe. Aktivnosti izvođenja glazbe u nastavi Glazbene kulture su pjevanje, sviranje, glazbene igre, glazbeno stvaralaštvo i ples/pokret uz glazbu. Svaka aktivnost sadrži određene čimbenike koji pospješuju boljitak u odgojno-obrazovnom aspektu razvoja djeteta, kao i stvaranja kritičkog mišljenja“ (Liščić, 2019: 3). Osim aktivnosti izvođenja glazbe, u nastavi Glazbene kulture prisutno je slušanje glazbe i upoznavanje muzikoloških sadržaja te usvajanje elemenata glazbene pismenosti. Aktivnosti koje se izvode za vrijeme glazbene nastave prema *Kurikulumu* (MZO, 2019) iz 2019. godine razvijaju učenikovu kreativnost, glazbene sposobnosti, estetski razvoj te formiraju njegov glazbeni ukus i interese. Glazbena nastava omogućuje učeniku susret s glazbom i njenim višestrukim ulogama, ali i promiče glazbenu umjetnost i očuvanje istog izvan škole (Liščić, 2019).

Nastava Glazbene umjetnosti se izvodi u svim općeobrazovnim srednjim školama s ciljem razvijanja učenikove intelektualne širine, novih spoznaja i djelovanja. Tijek i sadržaj nastave Glazbene umjetnosti temelji se na pregledu glazbene povijesti kroz kronološki razvoj od prvih poznatih početaka (Rojko, 2005; prema Škojo, 2015). Iako učenici u matematičkim i prirodoslovnim gimnazijama imaju predmet Glazbene umjetnosti samo dvije godine, sažeto se obradi povijest glazbe kao i u jezičnoj, općoj i klasičnoj gimnaziji, no manje sluša i upoznaje glazbe nego u programu koji traje četiri godine. Nastava Glazbene umjetnosti do stupanja na snagu *Kurikuluma* (MZO, 2019) izvodila se isključivo prema dijakronijskom modelu. Dijakronijski model podrazumijeva striktnu kronološku koncepciju povijesti glazbe kroz koju učenik upoznaje pojave, osobe i događaje (Rojko, 2001; prema Škojo, 2015). Od 2019. godine postoji mogućnost organiziranja nastave Glazbene umjetnosti i prema sinkronijskom modelu. Sinkronijski model nastave podrazumijeva da su glazbene pojave promatraju u sadašnjem trenutku, a zatim su smještene u cjelinu. U sinkronijskom modelu u prvom je planu glazba i njeni pojavni oblici, uključujući i skladatelje, a ne kronološki povijesni redoslijed. Umjesto da se smještaju u povijesno vrijeme, što za neke od njih nužno znači da će se obrađivati nekoliko puta, tj. ponovno u svakom razredu, glazbene se pojave vade iz povijesnoga konteksta i premještaju u sadašnji trenutak (Rojko, 2001; prema Škojo, 2015). Sinkronijski model napušta grube i striktno, činjenične strategije poučavanja dijakronijskog modela te glazbu postavlja u prvi plan (Škojo, 2015).

2.3. ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVE GLAZBE

Ishodi učenja i poučavanja te ujedno i odgojno-obrazovni ishodi su iskazi o tome što se očekuje da će učenik znati kao rezultat učenja ili rezultat obrazovanja. Nadalje, ishodi učenja govore o tome što učenik treba znati, razumije te što je u mogućnosti učiniti nakon učenja ili nakon određene školske godine. Ishodi učenja su od velike pomoći učiteljima kako bi mogli shvatiti što žele od svojih učenika te na koji način da pripremaju nastavni sadržaj, ali i učenicima kako bi lakše razumjeli što učitelji očekuju od njih te si na taj način olakšaju proces učenja.

„Odgojno-obrazovni ishodi kurikuluma nastavnih predmeta Glazbena kultura i Glazbena umjetnost određeni su na način da omogućuju kontinuirani razvoj i nadogradnju specifično-glazbenih i generičkih kompetencija učenika. Stečena znanja, vještine i stavovi u određenom odgojno-obrazovnom ciklusu prožimat će sve ostale, više cikluse“ (MZO, 2019: 7).

U *Kurikulumu* (MZO, 2019), odgojno-obrazovni ishodi navedeni su za svaku od domena posebno te također za svaki razred tijekom školovanja. Tako, učenik prvog razreda u sklopu domene A, na kraju školske godine poznaje određen broj skladbi te na temelju slušanja razlikuje određene glazbeno-izražajne sastavnice. U sklopu domene B učenik sudjeluje u zajedničkom izvođenju glazbe, sudjeluje u glazbenim igrama pjevanja, slušanja glazbe te glazbenim igrama uz pokret. Također, učenik prvog razreda stvara melodijske i ritamske cjeline te svira uz pjesme/brojalice koje izvodi. Na kraju, u sklopu domene C učenik prvog razreda na osnovu slušanja glazbe i aktivnog muziciranja prepoznaje razne uloge glazbe.

Odgojno-obrazovni ishodi za učenike osmih razreda u sklopu domene A su: učenik poznaje određeni broj skladbi, učenik slušno prepoznaje obilježja glazbe različitih glazbeno-stilskih razdoblja te učenik slušno i vizualno prepoznaje, razlikuje, opisuje i uspoređuje glazbeno-scenske i vokalno-instrumentalne vrste. Nadalje, u sklopu domene B učenik sudjeluje u zajedničkom izvođenju glazbe, sviranjem ili pokretom izvodi umjetničku, tradicijsku, popularnu ili vlastitu glazbu te sudjeluje u aktivnostima glazbenog stvaralaštva. Posljednje, u sklopu domene C učenik opisuje spajanje različitih vrsta glazbe (*crossover*) te temeljem slušanja opisuje obilježja tradicijske glazbe geografski udaljenijih naroda i kultura (najmanje se upoznaju dva područja ili kontinenta) (MZO, 2019).

3. METODIKA NASTAVE GLAZBENE KULTURE I GLAZBENE UMJETNOSTI

Prema *Hrvatskoj enciklopediji*¹ „metodika je pedagogijska disciplina koja proučava zakonitosti odgoja i obrazovanja putem jednoga nastavnog predmeta, odnosno odgojno-obrazovnog područja. Veza metodike i didaktike utemeljena je na razlikovanju općega (didaktika) i posebnoga (metodika) unutar nastave. Metodika je predmetom određena didaktika (ili didaktika nastavnoga predmeta) koja odgovara na opća pitanja nastavnoga predmeta. Metodika se razlikuje i prema stupnju obrazovanja, npr. metodika početne nastave nekoga predmeta. Suvremena pedagogija naglašava razlikovanje metodike odgoja i metodike obrazovanja. *Metodika odgoja* temelji se na različitim shvaćanjima pojma odgoja, npr. naglašavanju socijalizacijskih elemenata u odgoju, ali i zadovoljavanju različitih potreba pojedinca. *Metodika obrazovanja* odnosi se na kognitivni aspekt obrazovanja kada je ono proces stjecanja znanja i vještina, ali i doživljavanja. Metodika je ne samo pedagogijska već i granična disciplina sa psihologijom, filozofijom, logikom, sociologijom, informatologijom, kibernetikom i dr., iz kojih se biraju sadržaji za nastavne programe određenoga nastavnoga predmeta, tj. odgojno-obrazovnog područja. Metodika se nekada odnosila samo na nastavu jer je bila jedini oblik odgojno-obrazovnog rada. U tom se značenju pojam metodika i danas upotrebljava kako bi se naglasilo da je riječ o metodici koja se odnosi na nastavu. Kada je riječ o metodikama koje se odnose na neka druga područja odgoja, naglašava ih se dodavanjem odgovarajućih atributa (metodika odgoja, metodika obrazovanja, metodika praktičnoga rada, metodika letačke obuke i sl.)“. Metodika postoji kao fakultetski nastavni predmet kroz koji budući nastavnici i učitelji uče kako izvoditi nastavu za svaki pojedini predmet. Svaka umjetnička disciplina u obliku nastavnog predmeta, ima svoju metodiku te tako ne postoji jedna jedinstvena metodika za sve. Sukladno tome, svaki nastavnički studij ima svoju jedinstvenu metodiku (Šulentić Begić i Begić, 2018; prema Liščić, 2020).

Opće i specifične kompetencije iz područja metodike koje bi po završetku studija svaki učitelj trebao posjedovati su:

„1) Opće kompetencije iz područja metodike:

- stručno-metodička osposobljenost za kritičko promišljanje

¹ *Hrvatska enciklopedija*. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40439>, 03.09.2021.

- sposobnost kvalitetnog i kreativnog planiranja i pripremanja nastavnog sadržaja primjenom suvremenih metodičkih spoznaja.

2) Specifične kompetencije iz područja metodike:

- sposobnost razvijanja svijesti te razumijevanje važnosti pojedinog nastavnog predmeta
- znanje o procesima spoznavanja u nastavi
- znanje o primjeni suvremenih nastavnih sredstava i pomagala u nastavi
- primjena osnovnih načela, nastavnih metoda i metodičkih oblika rada u nastavi
- sposobnost planiranja i pripremanja nastave
- sposobnost praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja vlastitog rada te vrednovanja postignuća učenika u nastavnim djelatnostima
- sposobnost korištenja informacija, analize i sinteze
- sposobnost razvijanja samostalnosti i rada u timu
- sposobnost razvijanja istraživačkih kompetencija
- stvaralaštvo i kritičko promišljanje
- sposobnost i vještina primjene stečenih znanja u sličnim ili novim situacijama
- razvijanje želje i potrebe za cjeloživotnim učenjem i usavršavanjem u metodici nastave“ (Brust Nemet i Sili, 2016; prema Liščić, 2020: 4).

Metodika svakog pojedinog predmeta ima svoje specifičnosti te se tako i metodika Glazbene kulture bavi osobnošću učitelja glazbe s obzirom na njegove kompetencije (Rojko, 1996; prema Šulentić Begić, 2009). Prema Polić (2006; prema Šulentić Begić, 2009) dobar metodičar treba poznavati nastavne metode, ali i prema potrebama osmisлити i nove. Od uspješnog metodičara se očekuje i kreativnost. Da bi nastavnici znali poticati kreativnost učenika, potrebno je da i oni sami kroz nastavu na fakultetu upoznaju metode i načine razvoja kreativnosti. Poticanje kreativnosti budućih učitelja je nužan preduvjet za početak promjena prema kreativnoj nastavi. Sudjelujući u kreativnoj sveučilišnoj nastavi studenti i sami usvajaju pojedine strategije i osposobljavaju se za njihovo korištenje u svojoj budućoj nastavnoj praksi (Bognar i Bognar, 2007; prema Šulentić Begić, 2009). U izvođenju nastave Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti jedna od najvažnijih kompetencija koju svaki učitelj mora posjedovati je kreativnost. „Kreativnost igra veliku ulogu u svim sferama života. Tu važnost trebaju prepoznati svi učitelji budući da su upravo oni glavni i odgovorni za razvoj kreativnih učenika u kreativne odrasle osobe, ali i za potpuno nestajanje najvažnije čovjekove karakteristike

kreativnosti. Iz navedenih razloga nije poželjno pribjegavati samo frontalnoj nastavi zbog opširnosti sadržaja nego izgrađivati nastavu u kojoj ćemo zajedno s učenicima dolaziti do rješenja. Nastava u kojoj se potiče kreativnost sa sobom nosi i kreativne nastavne metode. Govoreći o metodama, u literaturi nailazimo na pojmovne dileme o tome je li „bolji“ izraz strategije ili metode“ (Dubovicki i Omičević, 2016: 106). Pri ostvarivanju kognitivnih, afektivnih i psihomotornih ciljeva trebaju doprinositi nastavne metode koje teže poticanju kreativnosti, jer bi u suprotnom školovanjem bio postignut samo jednostrani rezultat. (Dubovicki i Omičević, 2016).

3.1. METODIČKI POSTUPCI

„U sklopu nastavne metodike nerijetko se postavlja pitanje što su zapravo nastavne metode. To je pitanje koje je i danas aktualno iz razloga što se smatra kako je nastavna metodika isključivo način korištenja različitih metoda učenja i poučavanja u nastavi na kojoj bi se iscrpio njezin potpuni sadržaj“ (Pranjić, 2013; prema Liščić, 2020: 8). „Nastavne metode možemo opisati kao postupke koje nastavnik primjenjuje kako bi na određeni način strukturirao tijek nastave“ (Mattes, 2007; prema Liščić, 2020: 8). Nastavne metode su „oblici zajedničkog rada učitelja i učenika s ciljem ostvarivanja nastavnih zadataka, odnosno osmišljeni postupak kojim će se učitelj poslužiti kako bi se učenicima omogućio dolazak do ostvarivanja nastavnih ciljeva uz pomoć nastavnih sadržaja. Kad govorimo o metodama u kontekstu učenja i poučavanja, onda se konkretno misli na djelovanje prema određenoj metodi, kao i o metodičkom postupku nastavnika pri oblikovanju nastave i učenika koji izvršava postavljene zadatke“ (Pranjić, 2013; prema Liščić, 2020: 8).

Prema Pranjiću (2011; prema Liščić, 2020: 10) metodički postupci u nastavi su:

- „izlaganje
- razgovor
- demonstracija
- čitanje teksta
- pjevanje
- slušanje glazbe
- analiza umjetničkog djela

- meditacija
- fotogovor
- izrada stripa
- igranje uloga“.

Točnije, integracijom metoda nastaju metodički postupci i tako se ostvaruje odgojni čin. Poznajemo tri osnovne strategije metoda odgoja: strategija egzistencije, socijalizacije i individualizacije. Navedene strategije javljaju se u većini odgojnih postupaka i odnose se na aktivnosti učenika i učitelja. Možemo zaključiti kako su metode i postupci vrlo važni u odgoju. Egzistencijalni odgoj podrazumijeva tri osnovne metode: metoda zdravog načina življenja, metoda praktičnih radova i metoda sigurnosti. Navedene metode mogu se ostvariti kroz postupke igara, simulacija i akcija ili kampanja. Strategije socijalizacije obuhvaćaju metode koje se ostvaruju kroz komunikaciju, afirmaciju te kooperaciju, a tako ostvarujemo zadatke socijalnog odgoja. Strategiju individualizaciju provodimo u svrhu humanističkog odgoja te tako potičemo samoaktualizaciju učenika, roditelja pa čak i sebe samih. Sami učitelji trebaju kontinuirano raditi na razvoju vlastitih osobnosti i kompetencija kako bi bili u mogućnosti pomoći i drugima (Bognar, 2001; prema Liščić, 2020).

3.1.1. Metodički postupci u nastavi Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti

„U odnosu na sva druga odgojno-obrazovna područja u osnovnom, općem i stručnom odgoju i obrazovanju, glazba jedina ima svoj vlastiti odgojno-obrazovni sustav koje je po svome trajanju i podjeli na stupnjeve (osnovni, srednji i visoki), usporedan sa sustavom općeg obrazovanja. Potreba za ranim započinjanjem stručnog glazbenog odgoja i obrazovanja kao i za vlastitim odgojno-obrazovnim sustavom, objašnjava se iznimnom složenosti ključnih glazbenih vještina, kao što su vještine svjesnog čitanja odnosno pjevanja notnog teksta, ili vještina sviranja na instrumenta“ (Rojko, 2012b; prema Liščić, 2020: 4). Potrebno je dugoročno i višegodišnje svakodnevno vježbanje instrumenta kako bi postigli vještinu sviranja. Glazbena pismenost je također vještina koja se ne razlikuje puno od vještine sviranja zbog svoje psihološke zamršenosti. Glazbeno opismenjena osoba zna čitati note. Note se u tonove pretvaraju putem misli, pjevanjem ili putem sviranja instrumenta. Tako razlikujemo pravu i prividnu glazbenu pismenost. (Šulentić Begić i Begić, 2015; prema Liščić, 2020).

Učitelj glazbene nastave u svom radu ne smije zadovoljavati uvijek istim, poznatim i utvrđenim oblicima i metodama rada. „Učitelj koji u sebi nosi kreativne porive tragać će, osluškivati potrebe i interese učenika, istraživati će i osjetiti što se zbiva te pronaći metode pokretanja i protoka kreativnih procesa kao i put do svakog učenika. Učenici su kreativni o onoj mjeri u kojoj im mi to dopustimo. Moramo stalno pronalaziti inovativne metode koje nisu dosadne učenicima i koje im omogućavaju što više samostalnog rada, metode u kojima će učitelji biti suradnici, medijatori, voditelji, poticatelji i motivatori, a učenici istraživači. Tek kada se učenik bude osjećao slobodnim i podržanim, moći će biti kreativan“ (Dubovicki i Omičević, 2016: 122). Kreativan učenik za vrijeme glazbene nastave znači i uspješan učenik za vrijeme glazbene nastave.

S obzirom na aktivnosti i sadržaje koji su prisutni u nastavi Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti učitelji i nastavnici glazbe primjenjuju različite metodičke postupke, a oni su:

- metodički postupci slušanja i upoznavanja glazbe
- metodički postupci upoznavanja muzikoloških sadržaja
- metodički postupci pjevanja
- metodički postupci sviranja
- metodički postupci stvaralaštva, glazbenih igara i pokreta uz glazbu
- metodički postupci osnova glazbene pismenosti.

Navedene postupke prikazat ćemo u sljedećim poglavljima.

3.1.1.1. Metodički postupci slušanja i upoznavanja glazbe

„Nastava glazbe treba biti usmjerena na razvijanje kompetencija za slušanje glazbe jer doživljaj glazbenog djela čini osnovu za njegovo razumijevanje“ (Dobrota, 2012; prema Šulentić Begić i Kujek, 2017: 1). S obzirom na aktivnost pri slušanju glazbe moguće je *aktivno* i *pasivno* slušanje. „Aktivno slušanje traži da slušatelj bude u neku ruku kompozitorov suradnik“ (Rojko, 1996; prema Šulentić Begić i Kujek, 2017: 1). „Pasivno slušanje odnosi se na slušanje glazbe kao kulise, bez svjesno upravljane pažnje“ (Šulentić Begić i Kujek, 2017: 1). Osnovni metodički problem slušanja glazbe jest „pitanje kako pobuditi učenikovu pažnju da bi slušanje bilo aktivno“ (Rojko, 1995; prema Šulentić Begić i Kujek, 2017: 1). „Postupkom

aktivnog slušanja skladbe se upoznaju na način uočavanja glazbeno-izražajnih sastavnica“ (Šulentić Begić, 2010; prema Šulentić Begić i Kujek 2017: 1). „Učitelj svojim pitanjima mora usmjeriti učenikovo slušanje na elemente koje će analizirati, ali prije svega mora dati učeniku priliku da tu glazbu čuje. Nakon takvog aktivnog slušanja učitelj ne smije zamjeriti učenicima ako nešto pogrešno zaključuje. Najvažnije je da oni pažljivo slušaju glazbu. Analize poslije slušanja nisu same sebi svrhom, nego su u funkciji aktivnog slušanja glazbe“ (Rojko, 2012; prema Šulentić Begić i Kujek, 2017: 1). Kako slušanje glazbe uz zamišljanje izvanglazbenih sadržaja nije estetski prihvatljivo te je neprimjereno u glazbenoj nastavi, treba se staviti naglasak na aktivno učenje i poučavanje te općenitu aktivnost učenika pri uočavanju glazbeno-izražajnih sastavnica (Šulentić Begić, 2013; prema Šulentić Begić i Kujek, 2017). Priprema prije slušanja glazbenih djela treba biti glazbena, dakle bez povijesnih informacija ili općenitih podataka o djelu ili skladatelju. Jedan od primjera glazbene pripreme je pjevanje glazbene teme tog djela. Glazbenom pripremom omogućavamo učenicima bolje snalaženje pri slušanju skladbi. U slučajevima gdje pjevanje glazbene teme nije moguće (na primjer zbog njene kompleksnosti), preporučuje se da nastavnik, koji posjeduje vještine sviranja, odsvira karakteristične ulomke u skladbi koju će učenici slušati (Šulentić Begić i Tomljanović, 2014; prema Pušić, 2017). „Ponašanje učitelja tijekom slušanja također je važan faktor uspješnog slušanja glazbe. On mora slušati zajedno s učenicima od „prve do posljednje sekunde,“ pratiti glazbu, pisati na ploču dogovorene znakove, postavljati kratka pitanja, ali prije svega pokazati oduševljenje glazbom koju predstavlja“ (Rojko, 2005; prema Šulentić Begić i Kujek, 2017: 2). „Dok traje glazba učitelj ne smije raditi ništa drugo nego i sam pažljivo slušati. Učeničko aktivno slušanje glazbe podrazumijeva i aktivno slušanje učitelja“ (Šulentić Begić, 2016; prema Šulentić Begić i Kujek, 2017: 2).

3.1.1.2. Metodički postupci upoznavanja muzikoloških sadržaja

Upoznavanje muzikološkog sadržaja uvelike ovisi o sposobnostima učitelja i nastavnika pri kreativnom osmišljavanju metoda i strategija poučavanja. Učenici bi putem vlastite aktivnosti, istraživanja i projektnog učenja trebali biti u mogućnosti upoznati nove muzikološke sadržaje. U sklopu predmeta Glazbene umjetnosti, ali i Glazbene kulture u višim razredima osnovne škole, učenike treba ohrabriti i poticati da sami istražuju, otkrivaju i promišljaju o glazbi kako bi i sami pridonijeli raznovrsnosti glazbene nastave. Težište upoznavanja

muzikoloških sadržaja treba biti na slušanju i analizi glazbenih primjera prema izboru učitelja. Glazbene analize, koje se obrađuju u sklopu slušanja glazbenih primjera, trebaju biti orijentirane na pojmove iz glazbene teorije, oblika i povijesti glazbe. U sklopu slušanja glazbe, učitelj treba objasniti skladateljeve uloge u određenom glazbenom periodu te ih uspoređivati s ostalim ulogama skladatelja. Poučavanje muzikoloških sadržaja se treba temeljiti na suvremenim nastavnim tehnologijama, a osim slušanja i analize glazbenih dijela na nastavi, trebaju se posjećivati i glazbeni događaji te istraživati glazbu putem raznih medija kako bi učenici što lakše razumjeli i upoznali sav muzikološki sadržaj (Vidulin-Orbanić i Duraković, 2012). Muzikološki sadržaji u nastavi Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti upoznaju se nakon slušanja nekog djela (tzv. indirektan pristup muzikološkim sadržajima - skladatelji, instrumenti, glazbene vrste/opera, oratorij, kantata, ..., glazbeni oblici, ...). „Stjecanje znanja na nastavi Glazbene umjetnosti odnosi se na upoznavanje i učenje elemenata glazbenog izražavanja, stilskih glazbenih obilježja, glazbenih oblika, vrsta i glazbenih djela aktivnim slušanjem. Budući da je za ovu aktivnost nužno stručno metodički ispravno vođeno slušanje, ova će aktivnost biti u primarnoj fazi temeljena na izravnom poučavanju, frontalnim socijalnim oblikom, metodom demonstracije“ (Škojo, 2016: 234). Oblik organiziranog učenja, kreativno osmišljeni nastavni razgovor u kojem nastavnik upućuje na ostvarivanje novih saznanja, treba uslijediti već pri sljedećem koraku. Ovakav konstruktivistički pristup polazi od svojevrstne mentalne konstrukcije pri čemu se spajaju nove informacije s prethodnim znanjem. Nadalje, sljedeći korak obuhvaća poticanje učenika da stvaraju veze između pojava te da u glazbi koju slušaju u slobodno vrijeme pronađu elemente kojima potkrepljuju stečena znanja. Nastavnik treba osmisliti zadatke kojima bi potaknuo učenika na proširivanje stečenih znanja jer na taj način ostvaruje spoznajno napredovanje svih sudionika u nastavnom procesu. Ovim modelom učenici postaju suorganizatori samog nastavnog sata te sudjeluju u kvalitetnoj realizaciji i obradi sadržaja (Škojo, 2016).

3.1.1.3. Metodički postupci pjevanja

„Pjevanje je uz slušanje glazbe aktivnost koja se najviše provodi u prvim trima razredima osnovne škole. U razredu treba njegovati lijepo pjevanje koje podrazumijeva točno intoniranje i jasno artikuliranje“ (Šulentić Begić i Radičević, 2010: 1) Prema istraživanju Šulentić Begić pjevanje je najomiljenija aktivnost na nastavi Glazbene kulture (Šulentić Begić,

2009), no „omiljenost aktivnosti pjevanja opada s dobi učenika i ono je posljedica promjena koje dolaze kod učenika zbog njihovog razvoja. Dječaci počinju mutirati u sedmom razredu osnovne škole i zbog toga netočno intoniraju pa im je neugodno pjevati. Ponekad učenici i u nižim razredima imaju problema s intoniranjem. Tada trebamo učenika upozoriti na pogreške pri pjevanju pa je moguće da će nakon određenog vremena početi točno intonirati. Takve učenike ne smijemo zapostavljati, već ih trebamo poticati da bi se njihove glazbene sposobnosti razvile do one razine do koje je to moguće“ (Šulentić Begić, 2009; prema Šulentić Begić i Radičević, 2010: 1)

Zahvaljujući otvorenom modelu nastave glazbe, učitelj samostalno odabire pjesme koje će obrađivati s učenicima na nastavi. Upravo zbog toga, učitelj mora znati osluškivati i razumjeti učeničke želje i interese te pjevati s njima pjesme koje vole. Iako umjetničko pjevanje nije ostvarivo u svakom razredu, ipak treba težiti prema takvom pjevanju. Umjetničko pjevanje u razredu može poslužiti kao temelj istom takvom pjevanju u pjevačkom zboru. Glazbena aktivnost pjevanja se može integrirati i u ostale nastavne predmete (Šulentić Begić i Radičević, 2010). Pjevanje je aktivnost za koju su učitelji/učiteljice razredne nastave osposobljeni, za razliku od glazbenog opismenjivanja, a učenici kroz pjevanje ostvaruju cilj nastave Glazbene kulture (Šulentić Begić, 2009). „U činu pjevanja (bilo koje dobre i primjerene skladbe), na licu se mjesta doživljava i uči glazba, obogaćuje učenikov osjećajni svijet i izoštruje njegov umjetnički senzibilitet“ (Rojko, 2005; prema Šulentić Begić i Radičević, 2010: 2). Osluškivanjem učenikovih želja, učitelj lako može otkriti koje su pjesme popularne i omiljene kod učenika. Iako je u razredu teško ostvariti umjetničko pjevanje u svim pjesmama, treba nastojati težiti k tome te od samih početaka učenike upozoravati na pravilno sjedenje te jasnu artikulaciju i intonaciju. Takva jednostavna, ali i ne manje važna upozorenja uvelike mogu utjecati na točno intoniranje te cjelokupno pjevanje (Šulentić Begić i Radičević, 2010).

„Koliko će učenici napredovati u razrednom muziciranju i poboljšati te unaprijediti svoja vokalna umijeća, ovisi o svakom pojedinom razredu i odjeljenju. Naime, konkretan i ciljani rad zasigurno će donijeti određene rezultate u samoj interpretaciji glazbenog djela, no ostaje upitan problem intonacije svakog učenika ponaosob. Kakva će, dakle, biti kvaliteta zajedničkog vokalnog muziciranja u razredu? Hoće li pjesma zvučati pravilno? S obzirom na to da razred nije sastavljen od učenika koji imaju isključivo pravilnu intonaciju, o kvaliteti zajedničkog vokalnog muziciranja neće biti moguće govoriti jer pjesma neće zvučati točno (pravilno)! No, kako učenici jednostavno vole pjevati – učitelji/ce će tom aktivnošću zapravo

njegovati dječji glas te utjecati na kulturu vokalnog muziciranja, a poneki daroviti pjevač imat će priliku prosperirati i razviti svoju pjevačku dispoziciju“ (Vidulin-Orbanić i Terzić, 2011: 145-146).

Vidulin i Cingula (2016) opisuju metodički postupak usvajanja pjesme po sluhu kroz devet faza:

1. Uvod u aktivnost pjevanja: razgibava se tijelo, a glasnice i grlo pripremaju za pjevanje
2. Uvod u pjesmu: stvara se potrebno ozračje i motivacija u skladu s tekstom i ugođajem pjesme
3. Slušanje pjesme u originalnoj izvedbi: pjesma se percipira u originalnoj formi, pomoću suvremene tehnike (audio- i/ili videoprimjer)
4. Izvedba i interpretacija pjesme: učitelj izvodi pjesmu muzikalno i vokalno-instrumentalno vješto
5. Razgovor o pjesmi: s učenicima se razgovara o tekstu i dojmu koji pjesma ostavlja
6. Učenje (obrađu) pjesme po sluhu: pjesma se obrađuje parcijalnom ili globalnom metodom, ovisno o njezinoj dužini i težini
7. Utvrđivanje i uvježbavanje melodijsko-ritamske strukture pjesme: uvježbavaju se dijelovi koji su melodijski i/ili ritamski zahtjevniji i nepreciznije ili netočno izvedeni
8. Analiza i osvještavanje glazbenih sastavnica: pjesmom i njezinim elementima ukazuje se na glazbene specifičnosti djela
9. Interpretacija pjesme: pjesma se izvodi sa svim potrebnim glazbeno-estetskim elementima.

Autorice zaključuju da se navedeni postupak po potrebi može modificirati, ovisno o strukturi i zahtjevnosti pjesme (Vidulin i Cingula, 2016).

3.1.1.4. *Metodički postupci sviranja*

„Nakon stare Grčke, u kojoj je sviranje na instrumentima bilo obvezni dio glazbenog odgoja, sviranje se ponovno u školama pojavilo tek u 19. stoljeću, no uvođenje instrumenata nije bilo masovno. Postupno uvođenje instrumenata počinje početkom 20. stoljeća“ (Rojko, 2012; prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020: 189). „Nastava Glazbene kulture u Hrvatskoj slijedi europsku tradiciju sviranja u osnovnoj školi, a dijeli se na sviranje u redovnoj nastavi glazbe i sviranje u ansamblu ili orkestru koje se organizira kao izvannastavna aktivnost. Sviranje se u našem nastavnom planu i programu uvelo 1958. godine, a kao aktivnost postoji i u Kurikulumu u okviru domene Izražavanje glazbom i uz glazbu. Predlaže se da za potrebe sviranja učenici koriste tjeloglazbu, dječji instrumentarij, melodijske udaraljke ili druga jednostavnija melodijska glazbala, standardna glazbala te proizvode zvuk na elektroničkim instrumentima i/ili na računalu. U aktivnom muziciranju učenika, tj. sviranju, kao i kod pjevanja, važniji je proces od krajnjeg rezultata jer postignuće u tim aktivnostima ovisi o glazbenim sposobnostima koje utječu na razinu uspješnosti učenika. Također, učenike se može poučiti notnom pismu za potrebe sviranja te potaknuti na korištenje računalnih programa za notografiju. Usvajanje glazbene pismenosti za učenike općeobrazovnih škola jedino ima smisla ako se notno pismo usvaja za potrebe sviranja. U slučaju da se sviranje ne provodi korištenjem instrumenata, onda notno pismo treba upoznavati samo kao glazbeni fenomen, odnosno informativno i to retrogradnim putem. Upoznavanje glazbenoga pisma treba shvaćati kao igru u kojoj će učenici uvidjeti osnove glazbene pismenosti. Ta »znanja« ne smiju biti predmetom provjeravanja i ocjenjivanja“ (Rojko, 2012; prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020: 189-190).

„Osim pjevanja, učenici su u prva tri razreda osnovne škole najviše motivirani za sviranje, a učitelji su prilikom promatranja upravo tim aktivnostima pridavali najviše pozornosti na pojedinim satima“ (Šulentić Begić i Kujek, 2017; prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020: 109). Učenici od prvog do petog razreda iskazuju kako im je sviranje najomiljenija glazbena aktivnost (Bowels, 1998; prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020). Sviranje je na drugom mjestu po omiljenosti glazbenih aktivnosti kod učenika, nakon pjevanja, no nažalost škole nisu opremljene pravim udaraljka (Dobrota i Obradović, 2012; prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020). „U nastavi se koriste improvizirane udaraljke koje stvaraju buku i djeluju neestetski, pa se umjesto toga predlaže pljeskanje, kucanje ili lupkanje (Šulentić Begić i Birtić, 2012; prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020: 109). Improviziranje udaraljke se izrađuju od

konjskih potkova, čavala te kutija ispunjenih kamenčićima, ne mogu se tumačiti glazbenim argumentima (Grgošević, 1996; prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020). Škole nisu opremljene kvalitetnim instrumentima, nego samo plastičnim igračkama te jedini pravi argument koji ide u korist izvođenja glazbene aktivnosti sviranja je da učenici žele biti aktivni na nastavi i žele svirati što je u skladu sa psihološkim načelom nastave glazbe (Rojko, 2012; prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020). Sviranje u razredu se treba provoditi kao neobavezna aktivnost, točnije kao glazbena igra jer sviranje kao takvo u razredu nema umjetničku vrijednost te ne pridonosi razvoju glazbenog ukusa učenika (Rojko, 2012; prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020).

Što se tiče redoslijeda usvajanja glazbenih sastavnica sviranjem Šulentić Begić (2021) predlaže da ih učenici upoznaju ovim slijedom:

1. taktne dobe i ritam (usmeno dogovaramo instrumentaciju)
2. taktne dobe, ritam i stanke (instrumentaciju potpisujemo ispod ili pokraj pjesme)
3. taktne dobe, ritam, stanke i melodija (instrumentaciju potpisujemo ispod pjesme ili pokraj pjesme).

Metodički postupak sviranja udaraljki s neodređenom tonskom visinom prema Šulentić Begić (2021) sadrži sljedeće korake:

- naučiti pjevati/izgovarati pjesmu/brojalicu na jednom od prethodnih sati
- naučiti sve učenike pljeskati ritam uz izvođenje pjesme/brojalice
- naučiti sve učenike pljeskati taktne dobe uz izvođenje pjesme/brojalice
- podijeliti učenike u dvije skupine; istovremeno uz izvođenje pjesme/brojalice jedna skupina plješće ritam, a druga taktne dobe
- podijeliti učenicima udaraljke; dogovoriti koja glazbala će svirati ritam, a koja taktne dobe; istovremeno uz izvođenje pjesme/brojalice jedna skupina svira ritam, a druga taktne dobe.

Sviranje udaraljki s određenom tonskom visinom (zvončići, metalofon i ksilofon) Šulentić Begić (2021) predlaže da se odvija sljedećim redoslijedom:

- naučiti pjevati pjesmu/brojalicu na jednom od prethodnih sati
- naučiti sve učenike pljeskati ritam uz pjevanje pjesme/brojalice tekstom

- naučiti sve učenike pljeskati ritam uz pjevanje pjesme/brojalice glazbenom abecedom – metodom usvajanja „po sluhu“; učitelj izvede dio pjesme/brojalice, a učenici ponavljaju; nakon toga učitelj spaja u veće cjeline, a učenici ponavljaju
- podijeliti učenicima udaraljke; istovremeno uz pjevanje pjesme/brojalice glazbenom abecedom učenici sviraju
- istovremeno uz pjevanje pjesme/brojalice glazbenom abecedom u sebi učenici sviraju, a svi ostali učenici pjevaju (Šulentić Begić, 2021).

3.1.1.5. *Metodički postupci stvaralaštva, glazbenih igara i pokreta uz glazbu*

Carl Orff improvizaciju je smatrao posebnom aktivnošću za koju se učitelj mora pažljivo pripremiti jer ne smije improvizirati u improvizacijskim vježbama učenika. Naglašava da „improviziranje na instrumentu na kojem se ne zna svirati nije moguće, da tvorevine učenika ne treba smatrati originalnima te smatra da se potpuno slobodna, odnosno nevezana improvizacija treba izbjegavati jer će vjerojatno biti neuspješna“ (Keller, 1963; prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020: 191).

Glazbeno stvaralaštvo se u hrvatskim školama pojavljuje početkom 1950-tih godina. Iako se nigdje točno ne definira pojam glazbenog stvaralaštva, glazbene aktivnosti koje su navedene (glazbeni govor na učiteljevo glazbeno pitanje, male glazbene cjeline od četiri ili osam taktova) jasno upućuju na isto (Rojko, 2012; prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020). U *Kurikulumu* (MZO, 2019 prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020) se navodi da je stvaralaštvo važan element u procesu učenja jer potiče kreativnost u užem i širem smislu. Učitelj će organizirati stvaralačko izražavanje učenika u aktivnostima pjevanja, sviranja, plesa, pokreta te uporabe IKT-a samostalno ili u skupini. Prema *Kurikulumu* (MZO, 2019) učenik treba sudjelovati u raznim glazbenim igrama (koje uključuju pjevanja, izvođenje glazbe, slušanje glazbe s ciljem poticanja na ples i pokret) te aktivnostima glazbenog stvaralaštva u svrhu ponavljanja i utvrđivanja stečenog glazbenog znanja. U prvom i drugom odgojno-obrazovnom ciklusu, glazbene igre imaju vrlo važnu primjenu jer pridonose stvaranju pozitivne razredne atmosfere i klime, zanimljivosti te uklanjaju monotoniju. Učenici pomoću glazbenih igara nesvjesno usvajaju glazbena znanja i vještine te na taj način glazbene igre u potpunosti utječu na razvoj glazbenih sposobnosti učenika. Istraživanjem je utvrđeno kako učitelji primarnog obrazovanja najmanje provode igre iz slušanje glazbe, a najviše igre uz pjevanje i

izvođenje ritmova (Šulentić Begić i Begić, 2015; prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020). Nadalje, istraživanje je utvrdilo kako mlađa djeca pozitivno reagiraju na sve glazbene aktivnosti, ali ipak preferiraju kretanju uz glazbu temeljeno igrom (Temmerman, 2000, prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020). Prema *Kurikulumu* (MZO, 2019), učenici se trebaju izražavati pokretom uz glazbu prateći glazbeno-izražajne sastavnice i izvodeći već poznatu plesnu koreografiju (mogućnost i osmišljavanja novih plesnih pokreta i struktura). Aktivnost plesanja je vrlo popularna među učenicima te ima izravan utjecaj na estetski razvoj učenika (Sanderson, 2001; prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020). Glazbene igre u nastavnoj praksi najčešće su prisutne kao glazbene igre s pjevanjem, glazbene igre s ritmovima i/ili melodijama i glazbene igre uz slušanje glazbe (Škojo i Jukić 2015; prema Žakić, 2017).

3.1.1.6. Metodički postupci osnova glazbene pismenosti

„Pod glazbenim opismenjivanjem ovdje ćemo razumijevati stjecanje onih intonacijskih i ritamskih znanja i umijeća koja onome tko ih je stekao omogućuju da neki glazbeni tekst otpjeva (glasno ili u sebi, svejedno), odnosno, da takav tekst prezentiran auditivno, glazbeno razumije toliko te je u stanju da ga zapiše. Takva znanja i umijeća stječu se dugotrajnim i relativno intenzivnim treningom i ni u kom se slučaju ne mogu svesti na puko poznavanje notnih znakova“ (Rojko, 2012: 48). Stoga se glazbeno opismenjivanje u nižim i višim razrednima osnovne općeobrazovne škole poučava samo u vidu upoznavanja osnovnih grafičkih znakova. Težište učenja i poučavanja glazbe stavilo se na aktivno slušanje i upoznavanje glazbe, a na što manje teorijskog učenja jer se kroz godine proučavanja i istraživanja utvrdilo kako nije moguće da učenici samo kroz jedan školski sat Glazbene kulture tjedno budu u potpunosti glazbeno opismenjani te se sukladno tome smanjio i opseg učenja istog. Glavni cilj predmeta Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti nije opismenjivanje učenika i poučavanje samo teorijskim činjenicama o glazbi, nego ostvarivanje istinske ljubavi, osobnog ukusa i vlastitog kritičkog mišljenja o glazbi (Rojko, 2012).

„Tvrdnja Gibelera da bi bez notnog pisma glazbena nastava ostala bez pojmova, jednostavno nije točna, jer su glazbeni pojmovi slušni pojmovi i oni se kao takvi mogu usvojiti samo slušanjem. Glazbeno pismo u tom procesu ima sporednu, ako uopće ima ikakvu ulogu, jer ima bezbroj glazbenih pojmova za koje pismo uopće nije potrebno. Zašto bi za shvaćanje i usvajanje pojma motiva, fraze, glazbene rečenice, dvodijelne forme i dr. bilo potrebno notno

pismo kad se svi ti pojmovi mogu usvojiti i samom slušnom percepcijom, što je uostalom, i prirodan način njihova usvajanja?“ (Rojko, 2012: 50). Glazbeno opismenjavanje kroz osnovnoškolsko opće obrazovanje ne pomaže učenicima pri razumijevanju glazbe. Glazbeno opismenjavanje treba ostati pri učenju samo osnovnim informacijama jer u suprotnom trud učitelja i učenika, na kraju neće biti isplativ (Rojko, 2012).

Tijekom školskog obrazovanja u osnovnoj općeobrazovnoj školi nije moguće da svi učenici savladaju umijeće čitanja i pjevanja s lista za koje je potrebno godine truda, a koje je moguće ostvariti školovanjem u glazbenoj školi. Iako još uvijek brojni glazbeni pedagozi smatraju kako je glazbeno opismenjavanje moguće za vrijeme osnovnoškolskog općeg obrazovanja, to proizlazi iz neshvaćanja i podcjenjivanja težine savladavanja vještine glazbenog pisma. Ostajanje prvi osnovnom i elementarnom stupnju upoznavanja glazbene pismenosti nužno je za osnovnu općeobrazovnu školu (Rojko, 2012).

Učenike se „može poučiti notnom pismu za potrebe sviranja te potaknuti na korištenje računalnih programa za notografiju. Usvajanje glazbene pismenosti za učenike općeobrazovnih škola jedino ima smisla ako se notno pismo usvaja za potrebe sviranja. U slučaju da se sviranje ne provodi korištenjem instrumenata, onda notno pismo treba upoznavati samo kao glazbeni fenomen, odnosno informativno i to retrogradnim putem. Upoznavanje glazbenoga pisma treba shvaćati kao igru u kojoj će učenici uvidjeti osnove glazbene pismenosti. Ta »znanja« ne smiju biti predmetom provjeravanja i ocjenjivanja“ (Rojko, 2012; prema Šulentić Begić, Begić i Pušić, 2020: 190).

4. ZAKLJUČAK

Glazbena kultura i Glazbena umjetnost dio su općeobrazovnih programa s ciljem razvoja i oblikovanja učenikovog estetskog, kulturnog i umjetničkog identiteta koji pridonosi osobnoj kvaliteti i kvaliteti življenja društva. Estetski odgoj se ostvaruje kroz upoznavanje, razumijevanje, razvijanje kritičkog mišljenja te razumijevanje i prihvaćanje estetski vrijedne umjetničke glazbe. Također, glazbeni odgoj učenika odnosi se i na stjecanje znanja o općim obilježjima glazbene umjetnosti kroz njenu povijest (Senjan, 2017).

Otvorenost glazbene nastave uvelike pomaže učiteljima pri kreiranju kvalitetne nastave zbog mogućnosti vlastitog odabira ne samo repertoara, nego i glazbenih aktivnosti, metoda i strategija učenja i poučavanja. Učitelj osluškivanjem učeničkih želja i preferencija odabire kojoj glazbenoj aktivnosti želi dati prednost u odnosu na druge. Osim što sam odabire pjesme za pjevanje i sviranje, učitelj ima mogućnost biranja i glazbenih dijela za slušanje, a aktivno slušanje treba biti u središtu glazbene nastave jer pomoću aktivnog slušanja učenici upoznaju raznolikost muzikološkog sadržaja te uče razumjeti i prihvatiti važnu i estetski vrijednu umjetničku glazbu. Otvorenost glazbene nastave ima izravan utjecaj na smanjivanje monotonije u nastavi te na taj način pospješuje razredno ozračje koje je ključno za uspješnost odgojno-obrazovnog procesa. U sklopu predmeta nastave Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti, učenicima se ne zadaju domaća zadaća jer sve što je važno uči se izravno na nastavi, a na učenicima je da naučeno primjenjuju u slušanju glazbe u slobodno vrijeme (Šulentić Begić i Begić, 2015).

Odabir i primjena odgovarajućih metodičkih postupaka nužni su i ključni za uspješno ostvarenje svih odgojno-obrazovnih ishoda glazbene nastave. Jedne od najvažnijih općih nastavnih metoda u nastavi Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti su demonstracija i razgovor jer učitelj i nastavnik svojim osobnim primjerom najlakše i najuvjerljivije može učenicima pokazati koliko je važno vrednovati, razumjeti i cijiniti umjetničku glazbu. Učitelj, tj. nastavnik glazbe ne samo da mora biti vješt u primjeni poznatih metodičkih postupaka, nego mora biti i kompetentan i kreativan pri osmišljavanju inovativnih i novih metodičkih postupaka kako bi se prilagodio svakom razrednom odjeljenju. Stoga je izuzetno važno da studenti glazbe, a kasnije učitelji i nastavnici, rade na razvijanju vlastitih kompetencija kako bi ih uspješno mogli prenijeti i na učenike.

5. LITERATURA

1. Dubovicki, S. i Omićević, A. (2016). Nastavne metode kao poticaj učenikovoj kreativnosti. *Život i škola*, 62(1), 105-124. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/165108> (02.09.2021.)
2. Liščić, Z. (2020). *Metodički postupci u nastavi Solfeggia*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:420910> (02.09.2021.)
3. Liščić, Z. (2019). *Aktivnosti izvođenja glazbe u nastavi Glazbene kulture*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku. Preuzeto s <https://zir.nsk.hr/islandora/object/aukos%3A168/datastream/PDF/view> (02.09.2021.)
4. *Hrvatska enciklopedija*. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40439>, (03.09.2021.)
5. MZO (2019). *Kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. NN 7(151) Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html (02.09.2021.)
6. MZOŠ (2006). *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
7. Pušić, I. (2020). *Slušanje glazbe i estetski odgoj učenika u nastavi Glazbene kulture*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku. Preuzeto s <https://repozitorij.uaos.unios.hr/islandora/object/uaos%3A273> (02.09.2021.)
8. Rojko, P. (2012). „Izvođenje glazbe i glazbeno pismo“ u programu nastave glazbe u osnovnoj školi – što je to zapravo?. *Tonovi*, 27(60), 58-72. Preuzeto s <https://www.bib.irb.hr/789778> (02.09.2021.)
9. Senjan, I. (2017). Nastava glazbe u hrvatskim općeobrazovnim srednjim školama. *Metodički ogleđi*, 24(1), 31-72. Preuzeto s <https://doi.org/10.21464/mo45.124.3172> (02.09.2021.)
10. Šimunović, Z. (2014). Komparativna analiza kurikuluma nastave glazbe Hrvatske i drugih odabranih zemalja. *Napredak*, 154(1-2), 77-90. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/138832> (02.09.2021.)
11. Škojo, T. (2016). Nastava Glazbene umjetnosti u kontekstu aktivnog učenja. *Školski vjesnik*, 65(2), 229-249. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177422> (02.09.2021.)

12. Škojo, T. (2015). Nastava glazbene umjetnosti u kurikulumu suvremenog odgoja i obrazovanja. U: Atanasov Piljek, D., Jurkić Sviben, T. I Huzjak, M. (ur.). Poučavanje umjetnosti u 21. stoljeću (str. 213-230). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilište u Zagrebu.
13. Šulentić Begić, J. (2021). *Sviranje* (nastavni materijali kolegija Glazbena pedagogija). Osijek: AUKOS.
14. Šulentić Begić, J., Begić, A. i Pušić, I. (2020). Preferencije učenika prema aktivnostima i sadržajima u nastavi Glazbene kulture. *Nova prisutnost*, 18(1), 185-202. Preuzeto s <https://doi.org/10.31192/np.18.1.13>
15. Šulentić Begić, J. i Begić, A. (2015). Otvoreni model nastave glazbe u razrednoj nastavi. *Školski vjesnik*, 64(1), 112-130. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/143870> (02.09.2021.)
16. Šulentić Begić, J. i Radičević, B. (2010). Pjevanje u prvim trima razredima osnovne škole. *Život i škola*, 56, 24, 243-252. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/63363> (02.09.2021.)
17. Šulentić Begić, J. (2009). Razvoj kreativnosti studenata Učiteljskog studija u kolegiju Metodika glazbene kulture. *Tonovi - časopis glazbenih i plesnih pedagoga*, 54, 81-96. Preuzeto s <https://www.bib.irb.hr/468997> (02.09.2021.)
18. Šulentić Begić, J. i Kujek, T. (2017). Slušanje glazbe u nastavi i udžbenicima glazbene kulture u prvim trima razredima osnovne škole. *Tonovi*, 69 (1), 37-47. Preuzeto s <https://www.bib.irb.hr/880919> (02.09.2021.)
19. Vidulin, S. i Cingula, S. (2016). Kompetencije učitelja za razvoj pjevačkog umijeća učenika u osnovnoj školi: metodički i vokalne-tehnički aspekti. *Muzika*, 20 (2), 42–67. Preuzeto s <https://www.bib.irb.hr/887601> (08. 09. 2021.)
20. Vidulin-Orbanić, S. i Duraković, L. (2012). *Metodički aspekti obrade muzikoloških sadržaja: mediji u nastavi glazbe* Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za glazbu. Preuzeto s: https://www.academia.edu/42317348/Metodi%C4%8Dki_aspekti_obrade_muzikolo%C5%A1kih_sadr%C5%BEaja_mediji_u_nastavi_glazbe (02.09.2021.)
21. Vidulin-Orbanić, S. i Terzić, V. (2011). Polazište i pristup pjevanju u općeobrazovnoj školi. *Metodički ogledi*, 18(2), 137-156. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/82321> (02.09.2021.)
22. Žakić, K. (2017). *Igre u nastavi Glazbene kulture*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku. Preuzeto s <https://repozitorij.uaos.unios.hr/islandora/object/uaos%3A330> (02.09.2021.)